

อะไร?คือ.....

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน เมื่อต้องสอน“ภาษาไทย”ให้ “ต่างชาติ”

สุพัตรา จินดาหนา¹

ภาษาไทย เป็นภาษาหนึ่งที่ชาวต่างชาติให้ความสนใจศึกษาและเพิ่มพูนประสบการณ์ ทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม เห็นได้จากการที่มีการเปิดสอนวิชาภาษาไทยในสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศหลายสถาบัน แต่เนื่องจากการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศยังไม่ได้มีการพัฒนาในกระบวนการสอนเท่าที่ควร ถ้าเทียบกับการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาเยอรมันอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีชาวต่างชาติได้เข้ามาติดต่อและพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละกลุ่มเข้ามามีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป เช่น เข้ามาท่องเที่ยว เพื่อทำธุรกิจการค้า เพื่อศึกษาต่อ และเข้ามาตั้งถิ่นฐานพักอาศัยอยู่เป็นครอบครัว ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกับคนไทย แต่การเปิดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศตามสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกและในประเทศไทย ยังขาดความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาสรุปได้ ๕ ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านแนวคิดทฤษฎีและวิธีการสอน ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ 2549:10) จากข้อความดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนเห็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนได้ชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเองก็จะกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติดังนี้

ปัจจัยแรก คือ ผู้สอน

การเป็นครูสอนภาษาไทยแก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศนั้น ต้องมีภูมิรู้ภาษาไทยลึกซึ้ง พร้อมที่จะนำออกมาใช้ ต้องมีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียน ต้องรู้ปัญหาและความสนใจของเขา ตอบสนองได้ทันท่วงที มีความยืดหยุ่นในการสอน แต่ผู้สอนต้องมีการเตรียมพร้อมที่ดี เพราะผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนการสอน หากผู้สอนไม่มีคุณสมบัติในการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ ก็อาจจะนำมาซึ่งปัญหาในการเรียนของชาวต่างชาติ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศ ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องเป็นครูภาษาไทยหรือคนที่พูดภาษาไทย แล้วสามารถสอนภาษาไทยได้ แต่ครูผู้สอนควรมีคุณสมบัติ คือ

1. รู้และเข้าใจจิตวิทยาในการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ
2. รู้วิธีการและเทคนิคที่ดีในการสอนภาษาต่างประเทศ
3. เข้าใจลำดับเนื้อหาของแบบเรียนและรู้วิธีการสร้างเสริมแบบเรียน
4. รู้และเข้าใจภาษาไทยในระดับต่างๆได้ดี
5. รู้และสื่อสารในภาษาของผู้เรียน หรือภาษาอังกฤษได้

ปัจจัยที่สอง คือ สื่อการเรียนการสอน

¹ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ปัจจุบันมีผู้สนใจเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมากขึ้น ดังนั้นการสร้างแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ จัดว่าเป็นสื่อที่มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน แต่แบบเรียนทักษะการอ่าน-การเขียนภาษาไทยยังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้นจึงควรสร้างแบบเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนทักษะอ่าน-เขียนภาษาไทยให้กับชาวต่างชาติ ให้ครอบคลุมเนื้อหาเบื้องต้นของภาษาไทย ในการสร้างแบบเรียนภาษาไทย ควรออกแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากข้อจำกัดทั้งทางด้านบุคลากรผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ยังมีอยู่น้อยมากและข้อจำกัดทั้งทางด้านเวลาและสถานที่ของทั้งผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นเนื้อหาในสื่อควรครอบคลุมถึงคำศัพท์ การอธิบายความหมาย วิธีการออกเสียง และรูปภาพประกอบ เพื่อจะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังที่ ไชยยศ สุตติ. (2533 : 92) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน จัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน ในด้านของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาและเป็นตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้

1. ห้องเรียนที่ได้เตรียมและวางแผนการใช้ภาพยนตร์ในการสอนจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้สูงทั้งด้านความเข้าใจ และมโนทัศน์ต่างๆ ตามหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการสอนที่ตั้งไว้
2. สื่อประเภทกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนสถิติ รูปภาพ ฯลฯ จะช่วยให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความเข้าใจและมโนทัศน์ได้มากกว่าการฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว
3. สื่อประเภทการบันทึกเสียง หากมีการเตรียมที่ดีจะช่วยการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา และภาษาได้ดี
4. การใช้โทรทัศน์ประกอบการเรียนการสอนอย่างมีระบบจะช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยเฉพาะในแขนงวิชาภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์
5. การใช้ภาพนิ่งที่ต้องฉาย เช่น สไลด์ फिल्मสตริปร่วมกับการบรรยายและมีคำบรรยายไม่ว่าจะเป็นตัวอักษรหรือคำพูดจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น โดยเฉพาะในสาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษา และอุตสาหกรรมศิลป์
6. การใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทของจริง ของตัวอย่างและหุ่นจำลองประกอบคำบรรยายจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้นในการสอนแขนงวิชาคณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
7. การสอนแบบโปรแกรมชนิดต่าง ๆ สามารถใช้สอนแทนครูได้
8. การเรียนเป็นรายบุคคลในรูปแบบที่เหมาะสมให้ผลดีต่อการเรียนแบบกลุ่มใหญ่
9. การใช้สื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนจะมีผลในด้านการเสริมแรง โดยเฉพาะการใช้ระบบสื่อประสม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจในการเรียน ช่วยสร้างความสนใจสนับสนุนการอธิบาย ทำให้เกิดความเข้าใจทั่วไป และช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีใน กระบวนการเรียนการสอนภาษา และสื่อการสอนที่ดีควรมีลักษณะที่ใช้ง่าย สะดวก ดึงดูดความ สนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น และประเด็นสำคัญคือสื่อการสอนนั้นต้องมึ ความเหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน และวัยของผู้เรียนด้วย

ปัจจัยที่สาม คือ แนวคิดทฤษฎีและวิธีการสอน

เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน เป็นปัจจัยสำคัญที่ครูทุกคนต้องค้นคว้าฝึกฝน ทดลอง ใช้จนชำนาญเพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลาย สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์การสอน ให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บังเกิดประสิทธิผล สามารถนำพาผู้เรียนไปสู่จุดประสงค์การ เรียนรู้ที่กำหนด มีเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนมากมายที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับ ผู้เรียนในฐานะศูนย์กลางการเรียนการสอน ซึ่งครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะ ผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาความรู้ต่างๆ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังเช่น โสวัตน์ โสภภาพ . (2548) กล่าวว่า การเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญการเรียนรู้อาจทำได้หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

- การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative Learning)
- การสอนแบบโครงสร้างความรู้ (Graphic Organizer)
- การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
- การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based)
- การสอนแบบบูรณาการ (Integrate Teaching)
- การสอนแบบถามตอบ (Ask and Question Model)
- การสอนด้วยรูปแบบชิปปา (CIPPA Model)
- การสอนแบบโครงงาน
- ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีอยู่หลากหลายวิธี ซึ่งวิธีสอนแบบต่าง ๆ ไม่สามารถ กล่าวได้ว่า วิธีใดเป็นวิธีสอนที่ดีที่สุด ดังที่ ทิศนา ขัมมณี. (2546) กล่าวว่า หากผู้สอนเลือกวิธีการ สอนไม่เหมาะสม การจัดการเรียนการสอนนั้นจะนำมาซึ่งปัญหาในการเรียน เพราะการเรียนการ สอนต้องขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องตัดสินใจเลือกวิธี สอนตามความเหมาะสมของสภาพที่เป็นอยู่ ครูควรนำเทคนิคต่าง ๆ มากระตุ้นและสร้างความสนใจ ของผู้เรียน โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลาที่กำหนดให้

การเลือกวิธีสอน ดังนี้

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน เป็นวิธีที่มั่นใจว่าจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุ จุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่จะสอนนั้น
3. เหมาะสมกับเวลา สถานที่ และจำนวนผู้เรียนประเภทของวิธีสอน

สรุปความว่า แนวคิดและ วิธีสอน ที่ดีควรคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้เรียนมากกว่าความพึงพอใจของครู นั่นคือต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และไม่ใช้การสอนแบบบังคับให้ผู้เรียนท่องจำ แต่ควรเป็นการสอนแบบบูรณาการการเรียนรู้กับกิจกรรมและควรสอดคล้องกับรายวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักกว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายกับนักเรียน

ปัจจัยที่สี่ คือ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันชาวต่างชาติให้ความสนใจและเรียนภาษาไทยกันมากขึ้น โดยส่วนใหญ่จะศึกษาเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจ การประกอบอาชีพ และการท่องเที่ยว เป็นต้น ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงสนับสนุนและส่งเสริมให้มีหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้แก่ชาวต่างชาติที่ต้องการเรียนรู้ภาษาไทยทั้งใน ระดับปริญญาบัตร หลักสูตรเฉพาะด้าน หลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรพิเศษ และหลักสูตรเร่งรัด โดยหลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันได้ เช่น ชื่อของ บอกเวลา บอกทิศทาง ท่องเที่ยว และสื่อสารกับคนไทยได้จริง การเรียนการสอนนั้นจะเน้นการ ฟัง ทักทาย การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งยังอาจมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ออกไปนอกสถานที่ เดินรำ ร้องเพลง และฝึกทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ สนุกสนาน และมีทัศนคติที่ดีต่อกันนอกจากนี้ผู้สอนควรสอดแทรกวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การกิน การไหว้ การแต่งตัว การเคารพผู้สูงอายุ และศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนไทยได้อย่างมีความสุข

การจัดการเรียนการสอนก็เหมือนกับงานอื่นๆ คือ ต้องมีเป้าหมายในการดำเนินงานว่าจะทำอะไร ทำกับใคร ทำเพื่ออะไร และทำอย่างไร สำหรับการสอนภาษาไทยในบานะภาษาที่สอง ผู้สอนจะต้องหาวิธี เพื่อให้ผู้เรียนชาวต่างชาติได้เรียนรู้ทักษะทางภาษา ความรู้ทางหลักเกณฑ์ภาษา และตระหนักถึงการใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวของผู้เรียน นอกเหนือความรู้ด้านวิชาการและเทคนิคการสอน ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนและเลือกสื่อการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (อัจฉรา ชิวพันธ์. 2552: 55) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนผู้สอนนั้นต้องเริ่มจากการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามธรรมชาติของภาษา ใช้สื่อที่หลากหลาย ครูต้องเป็นต้นแบบของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง กระตุ้นให้ชาวต่างชาติได้พูดภาษาไทยมากขึ้น และผู้สอนจะต้องมีการบูรณาการในการเรียนการสอน

ปัจจัยที่ห้า คือ การวัดและการประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีวิธีการทำได้หลายวิธีตามความจำเป็นซึ่งทั้งนี้ควรกระทำโดยยึดหลักการตามความจำเป็นซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ทางการเรียนการสอนทั้งของผู้สอนและผู้เรียนว่าได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ และนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงจำนวนและระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนอีกด้วย ถ้าหากผู้สอนไม่มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล จะทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ได้ประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้สอนควรที่จะเรียนรู้ลักษณะที่ดีของการวัดและประเมินผลซึ่ง กลุ่มวิชาหลักสูตรการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2556 : 90) กล่าวว่า ลักษณะการวัดและการประเมินผลที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความเชื่อถือได้สูง (Reliability) หมายถึง ไม่ว่าจะวัดหรือประเมินผลกี่ครั้ง ลำดับความสามารถของผู้เรียนนั้น ๆ ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก
  2. มีความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง สามารถวัดและประเมินผลได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด
  3. มีอำนาจจำแนก (Discrimination) หมายถึงสามารถแยกได้ออกระหว่างผู้เรียนที่เก่งกับผู้เรียนที่อ่อนได้ตรงตามสภาพการเรียนรู้
  4. ความเป็นปรนัย (Objectively) หมายถึงคงที่ในการวัดและการประเมินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีความจำเป็นมาก เพราะเป็นเครื่องบ่งชี้ทางการเรียนการสอนทั้งของผู้สอนและผู้เรียนว่าได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ และนอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงจำนวนและระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนอีกด้วย
- นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยในด้านความแตกต่าง เช่น ในเรื่องของอายุ สิ่งแวดล้อม ทักษะคิด ตลอดจนในเรื่องของแรงจูงใจ หรือแม้ปัจจัยในเรื่องของอิทธิพลการแทรกแซงของภาษาแม่ของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง ก็ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวต่างชาติเช่นกัน ดังที่ นักภาษาศาสตร์ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการสร้างระบบเสียงในการเรียนภาษาที่สองซึ่งอยู่ในสัทวิทยาภาษาในระหว่าง (Interlanguage Phonology) และปรากฏการณ์ในเรื่องของการหยุดชะงัก (Fossilization) ในการเรียนรู้ระบบเสียงในภาษาที่สอง ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะการสร้างระบบเสียงระหว่างการเรียนรู้ภาษาที่สองในขณะที่อยู่ในระยะภาษาในระหว่างนี้มีลักษณะเฉพาะซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักคือเรื่องความแตกต่างกันของระบบเสียงในภาษาแม่ของผู้เรียนกับระบบเสียงของภาษาที่สอง โดยความต่างนี้ทำให้ผู้เรียนภาษาที่สองเกิดความลำบากต่อการทำความเข้าใจระบบเสียงในภาษาที่สองนั้น และทำการทดแทนลักษณะเสียงที่ไม่มีในภาษาแม่ของตนโดยใช้ระบบเสียงในภาษาแม่ที่คุ้นเคย ซึ่งถ้าจะกล่าวไปแล้วก็คือ ระบบเสียงของภาษาแม่ของผู้เรียนมีอิทธิพลโดยตรงต่อการแทรกแซงการเรียนรู้ภาษาที่สอง จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนและไม่สามารถออกเสียงภาษาที่สองได้ถูกต้องนั่นเอง

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ จะดีหรือไม่นั้น ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆหลายประการ เช่น ผู้สอน สื่อการเรียนการสอน แนวคิดทฤษฎีและวิธีการสอน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล เหล่านี้จะช่วยสร้างความสนใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนทั้งยังส่งผลให้ผู้เรียนจดจำได้นานด้วย ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรสร้างและสนับสนุนให้มีบรรยากาศทางวิชาการขึ้น เช่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในห้องเรียน สนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษอย่างจริงจัง นอกจากนี้สถานศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ ให้หลากหลาย มีการจัดอบรมครูหรือส่งครูเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการเรียนการสอนทุกปี ส่วนผู้สอนเองก็ต้องหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมและพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้ผู้เรียนรู้สึกสนใจใคร่รู้ให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- ไชยยศ สุตดี. (2533 : 92). **สื่อการสอนและนวัตกรรมทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- ทีศนา แคมมณี. (2546). **รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสวัฒน์ โสภภาพล . (2548). **หลักสูตรกับการจัดการเรียนรู้**. กลุ่มวิชาหลักสูตรและการสอน. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- กลุ่มวิชาหลักสูตรการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2556 : 90). **เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา 1022101 การจัดการการเรียนการสอน**. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ . (2549:10). การสอนภาษาไทยเบื้องต้นในบริบทไทยศึกษาสำหรับชาวต่างชาติ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง เชียงใหม่.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2552: 55).**คู่มือการสอนภาษาไทยกิจกรรมการเล่นประกอบการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.